

אור רשויות

הקדמה

הגמ' (ז.ז-): מביאה הכלל דרשות היחיד עולה עד לרקיע ואין רשות הרבים למעלה מ'. וכדי להגדיר רשות הרבים ורשות היחיד בצורה מדויקת צריכים לברר איך ולמה הרשויות פועלים ככה. דהיינו למה יש אפשרות לרשות היחיד לעלות למעלה ממחיצותיה, והאם יש חריגים לכלל זה. וגם למה רשות הרבים רק מגיע עד י' ולא יותר, והאם יש אפשרות לאור רשות הרבים לעלות למעלה מ'. תוך כדי חקירה זו יש להבין הטיב מהותם ויצירתם של רשות הרבים ורשות היחיד ובתוך כך נגיע להבנה איך אורם פועלים.

ויש להקדים דהבדל יסודי יש בין רשות היחיד ורשות הרבים. דרשות היחיד בנויה על מחיצות שהם מונעים דריסת הרבים וגם מתאפשרים מקום חלל בתוכם, מקום של היחיד. משא"כ רשות הרבים עיקרה הקרקע שעליה דורסים הרבים ולא המקום בעצמו.¹ במלים אחרות, רשות היחיד תופסת מקום והוא ה"רשות" הקלאסי, אבל רשות הרבים יותר קרוב לחסרון של רשות ואינו תופס מקומו אלא הגדר הוא שישנו במקום דריסת הרבים. וראיה לזה, ש"היזמי והיגיי" (ז.) אע"ג דלא גביהי ג' מהקרקע הוי מקום פטור ולא רשות הרבים משום דלא דרסי רבים, שלא יזוקו.

---

¹ ע' שיעורי הגריד"ס על מס' שבת עמ' רעג.

וכדי לבסס סברא זו שרשות היחיד מקיף מקום ותופס חלל בתוכו יש לעמוד על כמה נקודות. תוס' הרא"ש (ז: ד"ה אמאי) תוך דבריו בלמה חור כל שהו שחוקקין להשלים לא הוי רשות היחיד ורק חשיב מקום ד' על ד' לענין הנחה כותב "דאפילו עמוד גבוה י' ורחב ד' אם היה עליו גג ובין הגג לעמוד פחות מי' אין העמוד קרוי רשות היחיד כיון שאין חלל י' עליו".

ורואים מזה שחלק מעצם מהותו וגדרו של רשות היחיד הוא חלל, וא"כ במקום שיש רק מחיצות של עמוד אע"פ שהם גבוהים י' ורחבים ד' מכיון שאינם מקיפים מקום אלא אטומים צריך להיות לפחות אוויר י' למעלה מהם כדי להחשיב המקום כרשות היחיד.²

ומכיון שרשות היחיד צריכה חלל י' יש לעמוד על אם כל חלל חשוב תפוס ומלא. הרי, אע"ג דהגמ' (צז.) מגדירה דברי רבי שקלוטה כמי שהונחה דמלא בתוך רשות היחיד דווקא ברשות היחיד מקורה, דאמרינן "ביתא כמאן דמליא דמי, ומשמע דכשיש רשות היחיד בלי גג, אין להגדרו כ"ביתא כמאן דמליא". מ"מ בתוס' (ח. ד"ה אמר) יש סברא של ביתא כמאן דמליא אפילו באופן רגיל של רשות היחיד בלי גג ולכן לפי רב חסדא החפצא הוי מונח על מקום ד' באוויר רשות היחיד.³ וא"כ אולי כל מקום רשות היחיד הוי תפוס ומלא בהגדרת ביתא כמאן דמליא דמי, וכעין דברי רש"י (צז. ד"ה כמאן) "מלא הבלא".

² וכן נראה מחזו"א (או"ח סה:סז) שמכח תוס' ז: ד"ה והלכה (ותוס' הרא"ש) חולק על הביה"ל (שמה:טו) שנותן אפשרות שבבית פחות מי' וחוקקין להשלימו, תוכו הוי רשות היחיד. והחזו"א מקשה עליו מתוס' שסובר בפירוש שכל השאילה היא לגבי דע"ד ולא היתה אפי' הו"א להחשיבו רשות היחיד, דרשות היחיד צריך חלל י'.

³ וכן ע' תוס' גיטין עט. ד"ה כגון, רשב"א עירובין עח. ד"ה מלאו.

א. חילוקים בין רשות היחיד ורשות הרבים

יש כמה חילוקי דינא בין הרשויות ואפשר להסבירם תוך דברינו. כלומר דמתוך שרשות היחיד תופס מקומו ורשות הרבים הוי רק בעיקר קרקעו יש להם ולאורם דינים שונים.

מקום הנחה ותפיסת מקום

הנחת הגמ' (ד.) היא דבעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד', ומתוך כך הקשה במקרים שבמשנה איך נחשב עקירה והנחה בידו של אדם אם אין שם מקום ד'. ואחד הפתרונות של הגמ' הוא שיטת רבי דמנח על גבי זיו כל שהוא חייב. הגמ' דחתה דהכא באילן העומד ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים. התוס' (ד: ד"ה באילן) מביאים כמה דעות אם צריכים דע"ד אפילו ברשות היחיד, או רק ברשות הרבים, או אפילו ברשות הרבים א"צ. וע' ר"ח (ח.) דברשות היחיד כו"ע לא פליגי דלא צריכים דע"ד "דרשות היחיד עולה עד לרקיע."

ויש לפרש שיטת הר"ח לפי מה שהוכחנו כבר, דרשות היחיד תופס מקומו ולכן כל מקום שהוא נח בתוכו הוי דע"ד אבל ברשות הרבים מכיון שאורו אינו תופס מקומו, ואולי רק טפל לעצם הרשות שהוא הקרקע לא נחשב כהנחה ע"ג מקום דע"ד.

[ועל פי הנ"ל אולי אפשר לתרץ קושיא קדומה על הרמב"ם. הרבה מקשים שיש סתירה בין פי"ג ה"א דמצריך מקום דע"ד לכל עקירה והנחה, ובין פי"ד הי"ז דבקנה בתוך רשות היחיד אפילו גבוה מאה אמה וזרק עליו חייב "שרשות היחיד עולה עד לרקיע," בלי הנחה ע"ג מקום דע"ד. המ"מ שם מתרץ דא"נ לא צריך הנחה על מקום דע"ד ברשות היחיד והרמב"ם היה צריך להסביר זה בתחלת פרק י"ג. המעשה רוקח מתרץ שבפי"ד מדובר במקרה שמחשבתו נעשה לו מקום. אבל אפשר דהפשט ברמב"ם הוא דפי"ג הוא הכלל דתמיד צריכים מקום דע"ד, אבל החידוש של רשות היחיד הוא דיש מקום ד' אפילו באורו. וזהו מה

שמוסיף הרמב"ם "שרשות היחיד עולה עד לרקיע", דזהו ההסבר למה הנחה נחשבת כהנחה במקום דע"ד.⁴

אבל יש להקשות מסוגיא של ידו של אדם תוך רשות היחיד. דהנה, אם רשות היחיד תופס מקומו למה רבא (ה.) צריך לחדש "ידו של אדם חשובה לו כדע"ד". ועוד קשה דלפי הר"ן (א. ברי"ף ד"ה והא) והרמב"ן (ז. ד"ה נעץ) אם קנה גבוה מאה אמה לא צריך דע"ד ברשות היחיד למה ידו כן צריך דע"ד.

וי"ל דתכליתו של רשות היחיד היא להשתכן בתוכו רכושו של אדם. ולכן מה שהקנה עולה למעלה הוא חלק העיקרי של הרשות ונחשב כדע"ד, משא"כ ברשות הרבים דהקנה מפסיק הילוך הרבים ומתנגד לתכליתו של רשות הרבים ולפיכך אם אינו נח על מקום דע"ד או על הקרקע ממש אינו נחשב כהנחת דע"ד ברשות הרבים. ומ"מ ידו של אדם מיוחד במה שאינו מתבטל תוך רשות, בין רשות הרבים בין רשות היחיד, וכמו שמדגיש הרשב"א (ה. ד"ה ומצאתי) "דאדם אינו נעשה רשות אלא עומד ברשות", וכן הרמב"ן (כתובות לא. ד"ה היה מגרר) "שהרי לא היה מונח ברשות היחיד כדי שתאמר עקירת הרשות עקירה היא אלא בידו הוא ורשות אחרת היא."⁵

⁴ אבל אולי הפשט ברמב"ם אינו משום שרשות היחיד תפוס ומלא מקומו כמו שהסברנו, ולכן א"צ הנחה על מקום דע"ד אלא רק בקנה אמריןן שא"צ מקום דע"ד כיון שהקנה תחוב באדמה, ולא בכל דבר תוך רשות היחיד. וכמו שמחלק השו"ת ר"י מיגש (ס' כד) "כיון דמחובר הוא בארץ, וכשם שהארץ יש בו דע"ד כך זו הקנה ואע"פ שאין בו דע"ד נראה אותו כאילו יש בו דע"ד".

⁵ אבל מצאתי בחי' חתם סופר (ז: ד"ה שרשות היחיד) דלפי' התוס' דביתא כמאן דמליא דמי הוא סברת רב חסדא "בוה אין לחלק בין יד לקנה". וצ"ל דסוגיא דלעיל ד. לא אתיא כרב חסדא ומצריכה דע"ד לידו של אדם.

וראיה נוספת יש בדברי הרשב"א (ד: ד"ה ומשו"ה) באמצע הסוגיא דקלוטה כמי שהונחה דמי. הרשב"א טורח להסביר איך הגמ' רצתה למצוא תנא דאינו צריך מקום דע"ד בדברי רבי במקרה שזרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע, אם אליבא דרבי רק ברשות היחיד יש אפשרות לומר דאין צריך מקום דע"ד משום דנחשב כמאן דמליא. והרשב"א מחדש ומתרץ דהגמ' רק עושה השוואה בין רשות הרבים ורשות היחיד, "דאי אמרת בשלמא דברשות הרבים בהנחה כל דהו סגי היינו דברשות היחיד סגי לן דקלוטה – משום דאליים כחו של רשות היחיד למהוי קלוטה דידיה כהנחת כל דהו דרשות הרבים, אלא אי אמרת דדרשות הרבים הנחת ד' בעינן מי עדיף רשות היחיד כולי האי דנחשוב ביה קלוטה כמונחת".

ורואים מזה דאפילו בההו"א דהגמ' לפני שיודעים דרך רשות היחיד מקורה הוי הנחה בלי דע"ד, עדיין היתה עדיפות לרשות היחיד על רשות הרבים דרך ברשות היחיד מהני קלוטה ולא ברשות הרבים. וכל מקום דמהני הנחת כל שהו ברשות הרבים אז ברשות היחיד אפי' קלוטה שהוא יותר מחודשת יפעול ברשות היחיד.

עוד ראינו חילוק בין רשות הרבים ורשות היחיד לגבי הנחת כל החפצא בתוכו. יוצא מהסוגיה דכוורת (ח.) דאם קרומיות של קנה יוצא למעלה מי' ברשות הרבים אינו חייב דלא נחשבת כהנחה ברשות הרבים. אבל הגמ' (צט:) לגבי קנה העומד ברשות הרבים גבוה י' ורחב ד' וזרק מרשות הרבים לראש הקנה רק שואלת לפוטרו משום "דממקום פטור קאתיא" ולא משום דהנחתו נעשה תוך מקום פטור. ולפי הרמב"ן שם דלמעלה מהעמוד הוי מקום פטור ורק עליו ממש נחשב כרשות היחיד למה אינו נפטר כמו הקרומית בכוורת דעולים לתוך מ"פ ומגדירים אותו כהנחה במקום פטור ולא הוי הנחה ברשות הרבים למטה? וע' שם ברישב"א (צט. ד"ה מתני') שתוך תירוצו מחלק בין יסודות רשות הרבים ורשות היחיד, וז"ל "והנכון בעיני ברשות היחיד שאני, שהרי יש מקום פטור שהוא תופש ועולה עד לרקיע כשיש לו מחיצות מה"ת, וכיון דכן דין הוא שהחפץ הזה אחר שנח כאן שיתפוס לו רשות היחיד מקום ויהא נידון

כרשות היחיד ... משא"כ ברשות הרבים כי לעולם אינו עולה מעשרה טפחים לשום צד.⁶

וכן העובדה שיש אפשרות לרשויות תוך רשות הרבים ולא תוך רשות היחיד נוגע לעניינינו. דמשום שרשות הרבים אינו מקומו ולא הוי רשות בעצם⁷ אלא רק מקום דריסת הרבים אם יש חפצא בממד של מקום פטור או כרמלית, הם מתגברים ושולטים עליה ומהווים רשויות תוך רשות הרבים. אבל רשות היחיד שולט ומקיף כל מה שבא בתוכו וא"א לחשוב שיש אפשרות לקיים מקום פטור או כרמלית בתוכו. וע' מ"מ (הל' שבת יד:ז) וז"ל "ודע שמקום פטור אינו אלא כשהוא ברשות הרבים או כרמלית אבל אם הוא תוך רשות היחיד כיון שרשות היחיד מקיפו הרי הוא כמוהו שאויר רשות היחיד עולה עד לרקיע."

ודבר דומה לזה ראיתי בחידושי הגר"מ הלוי (שבת יד:ח), דלפי הרמב"ם אם יש עמוד ט' ברשות הרבים ורבים מכתפים עליו דינו כרשות הרבים אפי' אינו רחב ד', דרשות הרבים לא הוי רשות בעצם ולכן לא צריך רחב ד' אלא בקיעת הרבים לבד מהני להחשיבו כחלק מרשות הרבים. ומוסיף, "ודוקא ברשות היחיד בעינן מקום ד', ומקום גבוה ג' ואינו רחב ד' ברשות היחיד הוי מקום פטור, משום דהתם הוי דין דבעינן מקום וזהו שיעורו." וצ"ל בדבריו דלא בא לומר דמקום תוך רשות היחיד שאינו רחב ד' לא הוי מוגדרת כרשות היחיד, דלא יתכן לומר שספר בתוך רשות היחיד לא הוי כחלק מהרשות, אלא דכרי לברוא מחדש רשות היחיד צריך רחב ד'

⁶ וע' שם ברשב"א צט. ד"ה או דלמא שמתרץ באופן אחר, "דלא אמרו אלא בשלהכלי עצמו אוכל כל גובה הרשות ועוד אגדו במקום פטור" ואינו מחלק במהותם של הרשויות.

⁷ ושמעתי ממור"ר הרב מיכאל רוזנצווייג שליט"א דאין הפשט דרשות הרבים לא הוי של כולם ולכן אינו של אף אחד, אלא ההיפך דמשום דאינו רשות ואינו תופס מקום לאף אחד לכן הוי של כולם.

משום דרשות היחיד הוי "רשות" וצריך מקום לתפוס וליקרא "חפצא של רשות".

והוא הדין לגבי בור שבכרמלית כשאין מידתו כרשות היחיד. דלפי הרמב"ם (שבת יד:ו) הרי הוא ככרמלית אם אין בו ד' אפילו רחב מאה אמה. אבל הרשב"א (שבת ק. ועבודת הקודש שער ג' סי' א' ס"ק מ"ט) חולק וסובר שהבור שבכרמלית הוי מקום פטור. ואפשר לומר שפסק הרמב"ם הוא לשיטתו כמו שהסביר המ"מ. וע' חזון יחזקאל (חידושים שבת ו.) דיסוד המח' הוא אם מקום פטור חולק רשות לעצמו או לא. דהרמב"ם סובר כהירושלמי (שבת א:א) דמקום פטור לא הוי אחד מד' רשויות, ולכן כדקאי בכרמלית הוא בטיל להאי רשותא להיות כמותה. אבל כשיש מקום פטור ברשות הרבים, שהוא ג"כ אינו תופס מקומו אלא מקומו הוא "מקום הילוך הרבים", מכיון שהמקום פטור מונע דריסת הרבים אז המקום מפסיק מלהיות רשות הרבים, וממילא הוי מקום פטור.

רשות היחיד עולה עד לרקיע

ההבדל היסודי בין רשות הרבים ורשות היחיד הוא בגבולם למעלה, דרשות הרבים רק תופסת עד עשרה ורשות היחיד עולה עד לרקיע. ויש לתת טעם לזה, ולהקדים בהבנת למה ואיך רשות היחיד עולה למעלה ממחיצתו. ומצינו ג' שיטות איך רשות היחיד עולה עד לרקיע.

מחיצות

רש"י (ו: ד"ה קמ"ל) מסביר דהמחיצות מקיפות חללו של הרשות מכח גוד אסיק פני המחיצה. וכן מדייק הגר"ח (סוכה ד:יא) בדברי הרמב"ן (צט:) שסובר דבעמוד גבוה י' ורחב ד' לא אמרינן רשות היחיד עולה עד לרקיע, דבעינן מחיצות הניכרות כדי לפעול גוד אסיק מחיצתא. ובדעת הרמב"ם, הגר"ח כותב "דהוא דין בפ"ע דהמחיצות התחתונות שיש בהן עשרה גודרות את המקום עד לרקיע ומשוו ליה לכוליה רשות היחיד." יוצא, שיש ב' מהלכים תוך הגדר הכללי של מחיצות, או המחיצה

בעצמה כאילו עולה למעלה לרקיע מדין גוד אסיק, או מתוך שיש מחיצה למטה שמקיפה גם את המקום למעלה.

שליטה

בכמה מקומות רש"י מדגיש הענין של שליטה, שנים לגבי רשות הרבים למעלה מי' וחד לגבי רשות היחיד. לגבי רשות הרבים רש"י (ז. ד"ה חייב, ט. ד"ה דרך) מסביר דאינו עולה למעלה מי' "דלא שלטי ביה רבים." ולצד שני, רשות היחיד שולט למעלה מי', דרש"י (ז. ד"ה אילימא) מפרש הה"א בגמ' דאין רשות היחיד למעלה מי' – "דאין רשות היחיד שולטת בחצר באויר למעלה מי'." וכדי לפרש פירוש רש"י, ראיתי קטע בערוך השלחן (שמה:לה) שפותח את הענין בבהירות נפלאה. הערוך השלחן מביא שרשות היחיד עולה עד לרקיע משום הלכה למשה מסיני, אבל "וגם טעם יש בדבר, דרשות השייך להיחיד הוא מושל בו גם למעלה ויכול לבנות למעלה מי' ולעשות כל חפצו אבל רשות הרבים אין הרבים שולטין שם רק למטה לילך ולהניח שם חפציו לשעה אבל למעלה אין להם שליטה לבנות ולתקן, ולכן אין שם רשות הרבים שולט רק כפי שיעור שהוא י' טפחים." הענין של "בנין" בולט מלשונו, והפירוש הוא דמכיון שיש שליטה ביד היחיד לבנות למעלה בכל מה שלבו חפץ אז כל האויר למעלה נחשב כבתוך רשותו. משא"כ ברשות הרבים הרבים שולטים רק בקרקע ורק יש דין שמחיצה הוי י' טפחים.⁸

⁸ ודבר דומה לזה יש בקרית ספר להמב"ט על הרמב"ם פרק יד, וז"ל "אויר רשות היחיד כרשות היחיד עד לרקיע כיון דכמה דבעי ואגבוהי מחיצות מגביה אפילו לא הגביהן הוי אויר רשות היחיד, אבל אויר רשות הרבים עד עשרה לבד כיון דאי בעי לעשות רשות היחיד גבוה עשרה תוך רשות הרבים מצי עביד הוה ליה רשות הרבים אין אוירו תופס יותר מעשרה." דמשמע דאויר רשות היחיד עולה משום שיכול לבנות למעלה כל מה שירצה נולגבי רשות הרבים לא דבר טכני שבמציאות אם בנה רשות היחיד מתוכו נהפך לרשות היחיד אלא מהותו של רשות הרבים היא שאינו

רשות

אולי כל הדין של אויר רשות היחיד אינו דין לא במחיצתו ולא בשליטתו, אלא הוא דין בעצם הרשות. ויש להגדיר דין זה בב' אופנים. חד, דרשות היחיד למעלה ממחיצתו שוה לאויר רשות הרבים מג' עד י', דהיינו דאוירו טפל לרשות. שני, הגדרת רשות היחיד כולל אוירו, שכל זמן שיש לנו דין רשות היחיד ממילא יש אויר רשות היחיד עד לרקיע. הראשונים לא כותבים נקודה זו בפירוש אבל כל הראשונים הסוברים שיש דין רשות היחיד עולה עד לרקיע במקרה שאין לרשות היחיד מחיצות לאפשר גוד אסיק ע"כ צריכים לבאר שהרשות עולה משום שהוא דין ברשות עצמו.

ומפורסם שיטת המאירי (סוכה ד: ד"ה היתה גבוהה) דיש רשות היחיד בלי מחיצות, וז"ל "שכל שגבוה י' ורחב ד' אינו תשמיש של בני רשות הרבים ודינו כרשות היחיד אף בלא מחיצות."⁹ וכן אפשר לדייק ברשב"א (עבודת הקודש שער ג' ס' א' ס"ק כ), וז"ל "דף רחב ד' הבולט מרשות היחיד הוי חורי רשות היחיד, ואמרינן רשות היחיד עולה עד לרקיע." דלפי הרשב"א אע"פ שאין לדף מחיצות והוא רק חורי רשות היחיד עדיין יש דין של עולה עד לרקיע. וגם התוס' (שבת ד: ד"ה באילן) סוברים שיש אפשרות להגדיר רשות היחיד בלי מחיצות, במקום שיש אילן שעיקרו ברשות היחיד ונופו נוטה לתוך רשות היחיד, הנוף הוי רשות

תופס רשות ולפיכך אינו עולה יותר מ"י] דמשום דאינו רשות ואינו תופס מקום לאף אחד לכן הוי של כולם.

⁹ וע' בהערות שם מר' אברהם ליס שליט"א (הע' 176) שסובר שהגר"ח למד כמו המאירי, אבל לפענ"ד אינו מוכרחים דלפי הגר"ח מ"מ צריכים מחיצות שהם גודרים המקום, אלא דאינו משום גוד אסיק. אבל יש שמפרשים בדברי הגר"ח (ע' רשימות שיעורים מס' סוכה עמ' כב) דמה שגודרות המקום הוא בעצם הרשות שהוא נמצא מוגדרת מפני המחיצות, וזה כמו המאירי.

היחיד בלי מחיצות עשרה תחתיו. [א"כ לפי התוס' אין אומרים רשות היחיד עולה עד לרקיע במקרה כזה].

אבל הראשון הכי מפורש שרשות היחיד עולה עד לרקיע בלי סיוע של מחיצות הוא המרדכי. המרדכי בא לחלוק על התוס' (עירובין פט. ד"ה מחיצות) שכתבו "דגגין שלנו שבולטין ראשיהן לרשות הרבים ועבידי כי ארזילא הוי כרמלית דלא מינכרא מחיצתא וליכא למימר גוד אסיק," וסובר דמה איכפת לנו אם לא מינכרא מחיצתא, הרי למעלה מרשות היחיד הוי רשות היחיד מדינו של רשות היחיד עולה עד לרקיע. ומבורר דהמרדכי סובר שיש אור רשות היחיד בלי גוד אסיק.¹⁰

נפקא מינות

ויש לדון האם יש נפ"מ בין הג' מהלכים האלו, וגם האם יש יוצאים מן הכלל הזה של אור רשות היחיד עולה עד לרקיע.

גשר ע"ג רשות היחיד: מה הדין אם יש רשות הרבים בנויה על גבי רשות היחיד, כמו גשר למעלה מבית, האם רשות היחיד עולה עד לרקיע אפילו תוך רשות הרבים?

ובהשקפה ראשונה נראה שרשות הרבים חוצץ ושובר תפיסת הרשות היחיד. דלפי המהלך של גוד אסיק בודאי אין רשות היחיד עולה ואפילו לפי הגר"ח המחיצות רק גודרות האור שלמעלה אם אין דבר מפסיק ביניהם. וכן לפי הערוך השלחן אם אין היחיד יכול לבנות ביתו שם

¹⁰ ויש לדון אם המרדכי סובר כמו הגר"ח דבלי גוד אסיק המחיצות גודרות המקום ולפחות צריך מחיצות או הוא דין ברשות עצמו אפילו בלי מחיצות כמו המאירי.

אז יש חסרון בשליטתו. אבל אולי לפי המהלך של דין ברשות היחיד בעצמו שעולה למעלה, אפילו אם יש דבר המפסיק הוא עולה עד לרקיע.¹¹

ונוגע לשאלה זה יש לעיין באו"ז (בסוף ס' קפט) דסותם דאין אפשרות לכרמלית מעל לרשות היחיד, דאם יש רשות היחיד למטה אז גם למעלה רשות היחיד. ואולי סברתו משום דרשות היחיד עולה עד לרקיע וא"א לחול רשות אחרת מעל גביו.

על גבי עמוד: יש מח' בין רש"י (ז. ד"ה עד) ורמב"ן (צט: ד"ה או דלמא) אם יש דין של אויר רשות היחיד עד לרקיע מעל גבי עמוד, וכמובן המח' תלויה על הגדרתם איך רשות היחיד עולה מעל גבי מחיצותיו. ואפשר לומר כאן דרש"י לשיטתו דע"ג עמוד עולה עד לרקיע דאינו צריך מחיצות משום גוד אסיק אלא שיש שליטה למעלה והיה יכול לבנות שמה עד לרקיע. וכבר הבאנו דברי הגר"ח שמסביר את הרמב"ן דאינו עולה משום דבעינן מחיצות ניכרות כדי לומר גוד אסיק מחיצתא.

אבל אולי יש טעם אחר לדבריו. הכלל של רשות היחיד עולה עד לרקיע מופיע בש"ס פעמיים, במס' שבת ז. - לגבי קנה העומד ברשות היחיד וגבוה אפילו מאה אמה, ובעירובין לב: - לגבי הנותן עירובו בתוך האילן. והצד השווה ביניהם הוא דהקנה או האילן עומד בתוך הרשות ממשי ועולה למעלה הרבה. אבל אין דוגמא בגמ' כשיש חפץ רק בתוך אוירו של רשות היחיד למעלה ממחיצתו.

ולכן אולי כל הדין של רשות היחיד עולה עד לרקיע הוא רק בנוגע לדבר שעומד ברשות ולא עובר למעלה הימנה. וע' ריטב"א (צט).

---

¹¹ וע' בדברי הרב צבי שכטר שליט"א בספרי בעקבי הצאן סי' לה שלפי השו"ת ארץ צבי אין טומאה עולה מעל לעננים בשמים, שטומאה בוקעת עד לרקיע ולא בתוך הרקיע. ולכן אולי אין בעיה של טומאת מת כשאדם נוסע במטוס מעל לעננים.

ד"ה מתני' שמצטט רש"י (שלפנינו אינו מופיע) וז"ל, "שזהו לענין דבר הנתון שם, שאם בתוכו קנה גבוה מאה כולו נדון מרשות היחיד אבל האויר שאנו נתפס אינו עולה למעלה מן החיצונית." ואע"פ שהריטב"א מביא שיטת הרמב"ן אח"כ ומסבירו ע"פ דין של מחיצות שעולות למעלה, אולי מה שהביא מרש"י ג"כ מסביר שיטת הרמב"ן.¹²

חריץ: הפמ"ג (סי' שמ"ה ס"ק יא מ"ז ד"ה גם) מסתפק אם יש דין של רשות היחיד עולה עד לרקיע מתוך חריץ משום דאין מחיצות ניכרות ולכן א"א לומר גוד אסיק. ואולי ספיקתו תלוי בהבנתו למה רשות היחיד עולה עד למעלה ממחיצתו. וע' שו"ת חכם צבי (סי' ה) שפוסק דכן עולה עד לרקיע.

ויש מדייקים ברש"י (ז. ד"ה עד) דרק מפרט "בין אויר חצר בין אויר עמוד" אבל לא חריץ. וכן מרש"י (ח: ד"ה ומאי, צט. ד"ה למה) "משפת אוגנו ולמטה" ולא למעלה ממחיצותיו. וא"כ יש לנו בעיה, דכבר אמרנו ששיטת רש"י תלוי בשליטת האדם ולכן לגבי עמוד עולה עד לרקיע ומאי שנא עמוד מחריץ ששניהם הוי מחיצות אינו ניכרות? וצ"ל דשנא ושנא דע"ג עמוד יש מקום לעמוד ולבנות מעל גביו, וזה מורה על שליטתו, אבל חריץ פתוח ואינו יכול לבנות למעלה אלא לחפור למטה יותר.

¹² ודע שרוב רובן של הראשונים חולקים על הריטב"א (בשיטת רש"י) וסוברים שיס דין רשות היחיד עולה עד לרקיע למעלה ממחיצותיו. ומפורש בתוס' ב"ק ע: ד"ה כמאן, תוס' גיטין עט., ורש"י צט: ד"ה ממקום. וע' בהערה בריטב"א שם (הע' 43) שאינו מוציא מקור לשיטה זו, ואולי מה שהבאתי שרק נמצא בגמ' מקרים של קנה ואילן מישב תמיהתו. ועוד סניף כדי לבסס קריאה זו ברמב"ן, ע' שם ברמב"ן שכותב מדרך "דילמא" יש כלל של אויר רשות היחיד עולה עד לרקיע באויר חצר.

רשות היחיד יורד לתהום

גדר הדין דרשות היחיד יורד לתהום אינו ברור כ"כ, היות ורוב הראשונים לא עמדו עליו. המאירי (ז: ד"ה בשם) הזכיר "כשם שרשות היחיד עולה עד הרקיע כך יורד ונוקב עד התהום." וכן ברשב"א (עבודת הקדש שער ג' סימן א' ס"ק מ"ט) "רשות היחיד יש לו גובה ועומק, לפיכך בור ברשות היחיד אפי' עמוק מאה אמה ואין ברחבו ד' הרי הוא רשות היחיד גמורה שרשות היחיד נוקב ויורד עד התהום." ודע דבלי המילים "נוקב ויורד" היה אפשר לומר שאין כוונתם שכמו שרשות היחיד עולה עד לרקיע מעל מחיצותיו כך יורדת למטה בקרקע אלא דין בבור תוך רשות היחיד שכמו שעמוד גבוה מאה אמה תוך רשות היחיד נחשב כרשות היחיד הוא הדין לגבי בור, וזהו סוף חידושו של רשות היחיד יורד לתהום.

ויותר מזה, התוצ"ח (ט:ה) מציע מקור לדבריהם מהגמ' עירובין (לד:): לגבי מי ששם עירוב תוך בור אם זה נחשב כאותו רשות שהוא שם. והגמ' מסיקה שכן מהני משום "רשות היחיד עולה עד לרקיע, וכי היכי דסלקא לעיל ה"נ דנחתא לתחת." והיה אפשר לומר שזהו רק דין בעירובין ולא ברשויות שבת. על כל פנים יש לנו סגנון חריף שרשות היחיד "יורד ונוקב" ואם היה רק דין כמו עמוד היה צריך לומר "שרשות היחיד יורד למטה" בלבד.

ויש לשאול, אם יש דין של רשות היחיד יורד ונוקב למטה, למה במקרה של בית שאין תוכו עשרה (גמ' ז:): המקום בפנים הוי ככרמלית אע"פ שעל גגו נחשב כרשות היחיד. דאם גגו רשות היחיד למה לא נאמר שרשות היחיד יורד לתהום וגם תוך הבית תהיה רשות היחיד?

ולפי פשוטו תוכו אינו רשות היחיד משום דאינו גבוה עשרה, אבל הר"ח והר"ן (ב: ברי"ף) נתנו טעם אחר, "דכיון דלא חזי לדירה הוה ליה כרמלית." ומשמע דבעקרון היה יכול להיות רשות היחיד אלא יש לנו בעיה צדדית דלא ניחא תשמשתיה וכדי להיות רשות היחיד צריך להיות ראוי לדירה. [וע' שפת אמת קא. ד"ה הני, דרשות היחיד אינו צריך להיות ניחא תשמשתיה, ובכך הוא חולק על תוס' שם.] וא"כ מה דינו של הקרקע מתחת לבית, אם רשות היחיד יורד ונוקב ורק משום דאינו ראוי לדירה

בפנים אינו נחשב כרשות היחיד אבל למטה מהבית אולי הוי עצם רשות היחיד, אבל עדיין קשה לומר זה דגם שמה אינו ראוי לדירה, ומה יתרון יש לקרקע יותר מהבית שמעליו. אא"כ נאמר דהקרקע הוי עצם רשות היחיד ואפי' אם אינו ראוי לדירה עדיין נחשב כרשות היחיד, וצ"ע.¹³

ב. אור רשות הרבים

איך זה פועל

יש לחקור האם מה שרשות הרבים תופסת עד עשרה הוא חטיבה אחת של רשות או יש עיקר רשות הרבים (עד ג') מקום שהרבים דורסים עליו, ויש טפל לקרקע (ג' עד י'). ולפני שנפרש חקירה זו, יש לעיין מה המקור שרשות הרבים תופסת עד י' ולא פחות ולא יותר. וז"ל הירושלמי (שבת א:א, ד:), "מנין למעלה מי' שהיא רשות אחרת, ר' אבהו בשם רשב"ל. 'ונעדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת' מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת". וע' שם בפני משה, שלומדים ב' דברים מפסוק זה שרשות הרבים עולה רק עד י' וגם שמידתו של מחיצה בכה"ג היא י' טפחים. אז יש לנו גזה"כ שרשות הרבים מגיע עד י' ולא יותר, וכן ע' בלבוש (שמה:יב) שדין זה הלכה למשה מסיני.

אבל ברש"י (ז. ד"ה חייב) יש סברא לדין זו, "דלא שלטי ביה רבים" למעלה מי'. ומשמע דהא דרשות הרבים תופסת עד י' תלוי בהשתמשות של הרבים, דהוא רק עד י'.

ואפשר לומר דחקירתנו תלויה במקורות אלו. דלפי הירושלמי עיקר רשות הרבים הוא הקרקע והיה אפשרות דלא מגיע עד י' בכלל, אלא

¹³ הביה"ל (סי' שמ"ה סט"ו) מסתפק אם תוך הבית הוי רשות היחיד מה"ת או לא, ואולי ספיקתו תלוי על אם מה"ת אומרים כאן רשות היחיד יורד לתהום או לא.

יש גזה"כ דמג' עד י' טפל לקרקע ומאריך הרשות עד י' מכיון דגדרו של רשות הוא י' כמו שמחיצה הוא י'. אבל לרש"י, הרבים שולטים בשוה בכל האויר עד י'. וראיה לדבר שרש"י לא מחלק בדין קרקע בין עד ג' לג' עד י' הוא משום שרש"י סובר שאפשר להניח חפץ ברשות הרבים אפי' למעלה מג'. דרש"י (ז, צו: ד"ה כזורק בארץ) מפרש המשנה (ק.) דזורק ד' אמות בכותל למטה מעשרה כזורק בארץ, וז"ל "באויר רשות הרבים הוא וחייב, וכיון דאויר רשות הרבים הוא ונח בכל דהו מיחייב."

וצ"ע לפי הירושלמי איך מצינו חילוק כזה שיש לרשות הרבים עיקר וטפל. ויש לתמוך צד זה של החקירה מכמה מקורות. לראשונה, לשון המשנה (ק.) "הזורק ד"א בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר, למטה מי' כזורק בארץ." וצ"ע למה המשנה מדגישה "באויר" ו"בארץ", ולא כתוב רק "הזורק ד"א בכותל למעלה מי' טפחים פטור, למטה מי' טפחים חייב". ואפשר לומר שכל החיוב למטה מי' לאו משום ששם הוא אויר רשות הרבים אלא טעמו דנחשב דבארץ הוא הרשות הרבים, ועד י' שייך לארץ ולמעלה מי' לא שייך לקרקע למטה, וכן דייק בשו"ת ארץ צבי (ס' קטז), וז"ל "אין הפירוש דהעצם אויר רשות הרבים הוא עד עשרה ... דעיקר חיובו משום ארץ." ולכן הזורק בכותל למטה מי' חייב דווקא משום דנחשב כזורק בארץ דאי לאו הכי הוא בעצם מקום פטור כמו למעלה מי'.

וכן יש לדייק בב' דעות בתוס' (ז. ד"ה וטח) במקרה של זרק וטח בפני לבינה זקופה שלפי ר"ת אם נח למעלה מג' צריך דע"ד להיות נחשב כמונח באויר רשות הרבים. אבל הריב"א פירש שאפי' אין דע"ד בפני הכותל מהני "דכיון שרואה את הקרקע חשיב כמונח ע"ג קרקע". ואפשר לומר דשיטת הריב"א חולק על המהלך זו שעיקר הרשות הוא הקרקע, כמו שהסביר שו"ת ארץ צבי, אלא די"ל דאפילו ר"ת מודה דאויר רשות הרבים שונה מאויר רשות היחיד ומשו"ה הצריך הנחה ע"ג מקום דע"ד.

וכן יש קטע ברשב"א (עבודת הקודש שער ג' ס' ה' ס"ק קעג) שכמעט א"א להסביר ומסותרת מאד. הרשב"א מבאר את הסוגיא של קולט מי גשמים (ה.), ומביא דוגמא שאפשר לקלוט מרשות הרבים ולהביאו לרשות היחיד בשבת. וז"ל "אבל אם עומד ברשות היחיד וקיבל מי גשמים מאויר רשות הרבים מותר להכניס בפנים ולשתות דאויר רשות הרבים כל

למעלה מג' מקום פטור הוא ומותר". ודבריו צע"ג, דהלא רשות הרבים עולה עד י' ורק למעלה מי' אור מקום פטור הוא!

וע' בנתיבות הבית (פי' על עבודת הקדש) שהקשה זה, ורצה לומר שהוא טעות סופר וצ"ל "למעלה מי'", אבל הוא העיר שכל הדפוסים הישנים של הרשב"א יש להם הגירסא שלנו של "למעלה מג'". אח"כ הוא נדחק ומתרחץ שאילו היה עמוד ברשות הרבים גבוה מג' ואין רבים מכתפין עליו היה נידון כמקום פטור. ולכן מי גרע אילו לקח דבר מע"ג מקום למעלה מג' או מאויר למעלה מג' הוי עקירה ממקום פטור, אבל לבסוף הניח בצ"ע. ואפשר לומר דאם למעלה מג' נחשב כטפל לקרקע ורק חייב בזורק בכותל למעלה מי' משום דנחשב "כזורק בארץ", א"כ בקולט מאוירו למעלה מג' הוי עדיין כאילו במקום פטור דאינו נחשב כמונח בקרקע כשאדם מקבלו בידו דאינו שייך לארץ.¹⁴

ועל דרך זה יש לפרש קושיא דומה במגיד משנה. וז"ל הרמב"ם (שבת יד:יח), "נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל וזרק ונח ע"ג פטור, שאין רשות הרבים למעלה מי'". ולשון הרמב"ם סתום לגבי אם הטרסקל למעלה או למטה מי', אלא ממה שהרמב"ם מוסיף "שאיין רשות הרבים אלא עד י'", "משמע שמדובר בטרסקל למעלה מי' וזה פירושו "לפי שאין רשות הרבים למעלה מי'", "אם נח ע"ג טרסקל למעלה מי' פטור. אבל המ"מ טוען שהרמב"ם מודה להראב"ד, דאפילו למטה מי' פטור אם נח על הטרסקל, ומה שהוסיף הרמב"ם "שאיין רשות הרבים למעלה מעשרה" הוי "נתינת טעם למה אין דין קנה זה כשהוא ברשות הרבים כרשות הרבים כמו שהוא כרשות היחיד ... וכיון שאין האויר תופס אלא

¹⁴ והרב רוזנצווייג שליט"א הציע דאולי ידו של אדם בעצמו הוא הפתח לתרץ את הרשב"א. דלמעשה אור רשות הרבים עולה עד י', אלא כאן האדם קלט במקום פטור, דיש ראשונים שסוברים ידו של אדם כרשות אחרת נחשב כמקום פטור. אבל צ"ע בלשון הרשב"א "דאויר רשות הרבים כל למעלה מג' מקום פטור" – דמשמע דהוא דין וכלל באוירו ממש.

עד י' בדין הוא שכל דבר **גבוה יתר מג'** וחלוק בו רשות בין תוך י' בין למעלה מי'. "ורואים מהמגיד משנה ב' דברים שמסייע ומיסד מה שהסברנו עד כאן. ראשון, שיש דינים חלוקים בדין הנחה ע"ג קנה בין רשות היחיד ורשות הרבים, ושני, שאויר רשות הרבים למעלה מג' שונה מדינו של קרקע רשות הרבים (ודינם אלו מגלים שרשויות אלו שונים במהותם), ולכן כל חפץ למעלה מג' יכול לחלוק בו רשות והנחה בו לא הוי כהנחה ברשות הרבים.

האם יש אפשרות אויר רשות הרבים למעלה מי'?

הבאנו מח' בין רש"י והירושלמי במקור הדין של רשות הרבים עד י', דלפי הירושלמי הוא גזה"כ ולפי רש"י (וגם ערוך השלחן שמה:לה) הדין תלוי בשליטת הרבים. וכמובן אולי יש נפק"מ ביניהם לדינא. והוא, שאם יש מקום שהרבים משתמשים ושולטים אפי' למעלה מי' לפי רש"י תהיה תוך הגדרו של רשות הרבים. אבל לפי הירושלמי אין רשות הרבים למעלה מי' כלל.

הושטה

המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים למעלה מי' חייב. וצ"ע דהא למעלה מי' ברשות הרבים הוי מקום פטור ולמה חייב, הא הוי כמו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. תוס' (ו. ד"ה התם) מתרצים דאע"פ דלמעלה מי' מקום פטור "מ"מ תחתיו **במקום שמהלך** מקום חיוב הוא". ואם תשאל והא הוא מושיט ולא מהלך, וזה רק מתרץ למה מעביר דרך עליו חייב, התוס' הרא"ש שם מתרץ בשינוי מעט, "שאני התם **שהמקום שתחתיו** מקום חיוב הוא", וזה שייך גם למושיט. ונראה, דיש לפחות משהו של שייכות בין אויר למעלה מי' ומה שתחתיו ברשות הרבים דנחשב כמושיט מעל גבי רשות הרבים ולפ"ז יחייב במלאכת הוצאה.

וע' ברשב"א (ו. ד"ה ואסיקנא) שחולק על התוס' ונותן הסבר אחר לגמרי. דא"א לחייבו משום העברה מעל גבי רשות הרבים מכיון דאין

רשות הרבים למעלה מי', אלא החיוב הוא משום גזה"כ דאפילו מושיט למעלה מי' חייב. ועל כל פנים, אפילו לפי התוס' החיוב לא משום שרשות הרבים עולה למעלה מי' אלא שיש שייכות ללמעלה מי'.

אבל הפנ"י (ד. ד"ה דר"ע) הציע מהלך אחר שנוגע לענין של השתמשות הרבים למעלה מי'. הפנ"י מחלק בין דרך רגיל של השתמשות הרבים, שהוא בדרך כלל רק עד י' שזהו מקום הילוכו של הרבים. מיהו, אנשים שמושיטים דברים מדירותם לדירות של שכנים הם משתמשים במקום רשות הרבים למעלה מי'. ולפיכך, "דרך תשמיש מקרי בדרך רשות הרבים אף שהוא למעלה מי' משום הכי חייב." וצ"ל שהפנ"י הולך בעקבות שיטתו של רש"י לגבי רשות הרבים, דהיינו בדרך כלל רשות הרבים רק עולה עד י' משום דשם שולטים הרבים. אלא, דיש אופנים ומקרים שרשות הרבים שולטת למעלה מי' ובזמנים אלו גם רשות הרבים בעצמה עולה עם שליטתם.¹⁵

¹⁵ ולפ"ז איך מגדירים רשות הרבים למעלה מי'? ושמעתי בשם הגרי"ד שמהקרקע עד י' הוי רשות הרבים אבל למעלה מי' אוויר רשות הרבים, ודינו כמו רשות הרבים אלא דלא מהני הנחה שם ליחייב בהעברת רשות מרשות היחיד לרשות הרבים. ואם הגרי"ד הציע הגדרה זו משום דיוק ברמב"ם, אולי זה היה דיוקו. דעיין ברמב"ם (שבת יד:ג) איך הוא מגדיר אוויר רשות הרבים, וז"ל, "אבל אוויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד י' טפחים, ולמעלה מי' באוויר רשות הרבים מקום פטור הוא". ובהשקפה ראשונה מילים של "דאוויר רשות הרבים" מיותרים והיה אפשר לכתוב ההלכה בלי מילים אלו.

אלא אם הרמב"ם בא להגיד לנו שיש רעיון של רשות הרבים למעלה מי' שנקרא "אוויר רשות הרבים" א"כ הכל מובן מאיליו. ויש עוד ראייה מהמאירי (ג:) שמביא שלפי הרמב"ם אם אדם שולח ידו לחוץ עם חפץ בידו במזיד, אפילו למעלה מי', קנסו רבנן שאסור להחזירו בשבת. ואם רשות הרבים למעלה מי' הוא מקום פטור בלי שייכות וקשר לרשות הרבים למה קנסו. אבל לפי שיטתו הרמב"ם יחמיר יותר באוויר למעלה מי' דנחשב כאוויר רשות הרבים.

עמוד ט' ורבים מכתפין עליו

יש דין בגמ' (ח.) דאם רבים מכתפים על עמוד גבוה ט' הוי כרשות הרבים. זהו לגבי עמוד גבוה ט' אבל מה דינו של עמוד גבוה י' או יותר והרבים מכתפין עליו? לפי הרא"ש (א:טו) לא הוי רשות הרבים, "דנשתנה לרשות אחרת אם רחב ד' הוי רשות היחיד ואם לא הוי מקום פטור."

אבל התוס' רי"ד שם סובר אחרת, דהגמ' מדברת דווקא ברחב ד', דא"כ למעלה מעשרה הוי רשות היחיד, "דאי בעמוד קצר (לא רחב ד') מיירי מאי איריא ט' ותו לא, אפילו י' נמי! דהא חזינן דכתפיו על אדם למעלה מ' הן וכל שכן דאי הוה י' טפי ניחא לכתוף עלויה ואמאי נקט ט' דווקא". ונראה ברור, דרשות הרבים עולה למעלה מ' בזמן שהרבים משתמשים בו בדרך זה.

גג הסמוך לרשות הרבים

בגמ' עירובין (פד:) יש גג הסמוך לרשות הרבים ולמעלה מהגג יש רשות היחיד וכדי לטלטל מהגג לרשות היחיד צריך לשים סולם ביניהם כדי לעלות דהגג אינו קשור לרשות הרבים. לפי רוב הראשונים הגג למטה מ' מהרשות הרבים, אבל לפי רש"י שם (ד"ה גג הסמוך) הגג למעלה מ', "דסתם גג גבוה מעשאבגדה. וא"כ למה צריך לסלק הגג מרשות הרבים כדי שלא יהא דינו כרשות הרבים, והא הוי למעלה מ' דניהוי כמקום פטור בכל אופן?"

אלא, צריך לומר דרש"י לשיטתו דרשות הרבים תלויה בשליטת ותשמישו של הרבים, ואם הם עולים לגג ומשתמשים בו, נחשב כרשות הרבים. וכן משמע מתוס' ר' פרץ (עירובין צ: ד"ה גגין) דגג נחשב פרוץ למקום האסור לו אפי' למעלה מ' מרשות הרבים, וז"ל "דוקא בדבר שאין רחב ד' בזה ודאי אין רשות הרבים שולטת בו כיון שהוא למעלה מ' אבל ברחב ד' אז רשות הרבים שולטת בו."

